

OSNAŽIVANJE PARTICIPIJACIJE UČENIKA/ICA

| Smjernice za obrazovne politike u Hrvatskoj

START THE
CHANGE!

IMPRESUM

NAZIV

Osnaživanje participacije učenika i učenica u Hrvatskoj: smjernice za obrazovne politike

IZDAVAČ

Forum za slobodu odgoja
Đorđićeva 8, 10 000 Zagreb, Hrvatska

ZA IZDAVAČA

Ana Munivrana

AUTOR

Nikola Baketa

UREDNUĆA

Lana Jurko, Mreža centara
za obrazovne politike

PRIJEVOD

Andrea Rudan

GRAFIČKI DIZAJN

ACT Printlab

Zagreb, 2022.

PROJEKT "Pokreni promjenu - poticanje mladih na promjene putem interkulturalnog obrazovanja i volontiranja" (Br. ugovora: 612200-EPP-1-2019-1-HREPPKA3-IPI-SOC-IN).

Program ERASMUS+ Ključna aktivnost 3: Podrška reformi politike – Socijalna uključenost u području obrazovanja, osposobljavanja i mladih.

Ova publikacija finansirana je sredstvima programa Europske unije Erasmus+. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Foruma za slobodu odgoja i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije.

Ovaj projekt sufinancira Ured za udruge Vlade RH. Stajališta iznesena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost Foruma za slobodu odgoja.

Ova je publikacija izrađena uz financijsku podršku Grada Zagreba. Sadržaj ove publikacije u isključivoj je odgovornosti Foruma za slobodu odgoja i ni pod kojim se uvjetima ne može smatrati kao odraz stajališta Grada Zagreba.

NAPOMENA:

U ovom se tekstu za sve osobe odgovorne za poučavanje i učenje do završetka srednjeg obrazovanja koristi zajednički termin učiteljica ili učitelj (prema Preporuci o statusu učitelja UNESCO-a).

Kako bismo odgovorili na jezičnu rodnu neravnopravnost u hrvatskom jeziku, u tekstu se naizmjence u cjelinama koristi isključivo muški / isključivo ženski gramatički rod, a u ključnim dijelovima oblicima tipa učiteljica dvotočkom nastojimo obuhvatiti sve rodne identitete.

KONTEKST

O projektu

Forum za slobodu odgoja s partnerskim organizacijama INOVA+ (Portugal), MCEC (Sjeverna Makedonija), Mreža centara za obrazovne politike (NEPC), SIRIUS – Policy Network on Migrant Education, Osnovna škola Ivan Meštrović (Hrvatska), Agrupamento de Escolas Josè Estêvão (Portugal) i Općinska državna škola Nikola Karev (Sjeverna Makedonija) provodi projekt „**Pokreni promjenu – poticanje mladih na promjene putem interkulturnog obrazovanja i volontiranja**“ unutar programa Erasmus+ (K3, Socijalna uključenost).

Svrha projekta je ojačati otpornost mladih podržavajući ih da budu zdravi, samopouzdani, ispunjeni, slobodoumni pojedinci, bez obzira na njihovo podrijetlo i moguće izazove s kojima se suočavaju, koji stvaraju i njeguju zdrave odnose, razvijaju svoje sposobnosti i aktivno su uključeni u svoju zajednicu. Pružanje prilika mladima da izraze vlastito viđenje svijeta, da ih njihovi učitelji čuju i vide te da imaju podršku u pokretanju kreativnih i inovativnih projekata kroz koje mogu izraziti vlastite talente, vrijednosti i potencijal za rast, jača njihovu otpornost i smanjuje rizik od manipulacije, radikalnih stavova te štetnih odnosa i stavova. Usmjereno na društvenu uključenost mladih, pomoći razvoju njihova samopouzdanja, osjećaja identiteta i pripadnosti te učenje kritičkom razmišljanju jedni su od najvažnijih elemenata uspješnog sprječavanja radikalizacije mladih. Uvažavanje i osiguravanje prilika za participaciju učenika te jačanje glasa učenika ključni su za jačanje osjećaja pripadnosti i razvoj samopouzdanja u učenika, posebice onih u ranjivim položajima.

Stoga je **prva skupina aktivnosti projekta POKRENI PROMJENU** istraživala perspektive samih mladih o tome kako percipiraju svoju školsku zajednicu, svoj položaj u njoj te sluša li ih se i vidi ili ne. Ovi nalazi bili su polazište za razvoj materijala za **drugu skupinu aktivnosti projekta POKRENI PROMJENU** i programa osposobljavanja za učitelje i roditelje s ciljem da ih se osnaži da zajedno s mladima stvore pozitivne promjene u svojim školama i prostorima za učenje. U **trećoj skupini aktivnosti, projekt POKRENI PROMJENU** nastojao je osnažiti mlađe da, uz podršku svojih učitelja, osmisle i vode volonterske inicijative koje će doprinijeti rješavanju problema koje su mladi ranije identificirali. U **četvrtoj skupini** aktivnosti partnerske organizacije surađivale su s različitim dionicima iz triju zemalja te na razini EU-a razvijali daljnje preporuke za jačanje glasa i participaciju učenika u školama i obrazovnim sustavima na razini politika.

Glavni prioritet svih skupina aktivnosti projekta POKRENI PROMJENU je promicanje glasa i participacije učenika, s obzirom na to da brojna istraživanja potvrđuju da su **otvaranje prostora za participaciju i jačanje kapaciteta marginaliziranih mladih** ključni za pozitivne promjene u školama, kao i da podržavaju socijalno pravednija školska okružja, osiguravaju uključenost obespravljenih mladih u procese donošenja odluka te potiču pozitivan razvoj mladih u smislu djelovanja i građanskog angažmana.

Zašto su participacija i glasovi učenika i učenica važni?

U okviru ovih smjernica, temeljanje pojam „participacija“ je konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, člankom 1., definirano kao „svaka osoba mlađa od 18 godina, osim ako se zakonom koji se primjenjuje na djetete granica punoljetnosti ne odredi ranije“, a člankom 12. su definirana dječja prava na participaciju – „1. Države stranke osigurat će djetetu koje je u stanju oblikovati svoje vlastito mišljenje, pravo na slobodno izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na njega odnose, te ih uvažavati u skladu s dobi i zrelošću djeteta; 2. U tu svrhu, djetetu se izravno ili preko posrednika, odnosno odgovarajuće službe, mora osigurati da bude saslušano u svakom sudbenom i upravnom postupku koji se na njega odnosi, na način koji je usklađen s proceduralnim pravilima nacionalnog zakonodavstva.“ Člancima u nastavku (13. - 17.) definirana su posebna prava koja se odnose na participaciju (pravo na informiranost, pravo na slobodu izražavanja, pravo na slobodu mišljenja itd.). S obzirom na to da je glavno težište smjernica osigurati participaciju u školama, pojam „participacije učenica“

koristit će se kako bi se opisalo stanje u vezi s participacijom djece i ostvarivanjem njihovih prava na participaciju u odgojno-obrazovnom sustavu.

Dobrobiti participacije učenica su različite, a prepoznate su tri velike skupine (razine) koristi koje proizlaze iz participacije – osobna, zatim korist za školu te ona izvan škole (u zajednici) (Yamashita, Davies i Williams, 2010). Što se tiče osobne razine, autori i autorica ističu da su „učenice u demokratskim školama bile sretnije i osjećale su veću kontrolu nad svojim učenjem; kada su učenice davale povratne informacije o podučavanju, to je imalo dvostruki učinak poboljšanja prakse učiteljica i povećanja svijesti učenica o procesu učenja; participacija je poboljšala komunikacijske vještine i kompetencije kod učenica; poboljšane su vještine iz određenih područja kurikuluma kao što je građanski odgoj i obrazovanje, kao i iz drugih područja kurikuluma.“ (Yamashita, Davies i Williams, 2010: 100). Na razini škole vidljivo je poboljšanje odnosa u razredu te organizacije i upravljanja školom (razvoj kurikuluma i vrednovanje, osnažen i utjecajniji školski odbor, promjene dobavljača prehrane). Konačno, poboljšana participacija učenica vodi i do koristi za samu zajednicu izvan škole – učenice postaju angažirane u svojim zajednicama, spremnije su volontirati ili sudjelovati u izborima, a primjećeni su i korisni utjecaji na obitelji te poboljšani odnosi između obitelji i škole.

Stoga glavni nalazi velikog broja istraživanja pokazuju da je sudjelovanje na školskoj razini, kao i na razini obrazovnih politika, vrlo korisna aktivnost za uključenu djecu i učenice te da stvara zdravu osnovu za demokratsko i participativno društvo. Ne samo da osigurava razvojni kontinuitet tako što djeci omogućuje stjecanje kompetencija važnih za odraslu dob od najranije dobi, već ima i veliki transformativni potencijal. Može se promatrati kao aktivnost koja stvara priliku i prostor za bolju artikulaciju glasova učenica. Prema Robinsonu i Tayloru (2007: 8), glasovi učenica uzimaju u obzir četiri temeljne vrijednosti – poimanje komunikacije kao dijaloga, obaveza participacije, prepoznavanje da su odnosi moći nejednaki i problematični te mogućnost promjene i transformacije. Dakle, kako bi se unaprijedila participacija učenica, potrebno je poduzeti određene korake koji bi: spriječili tokenizaciju, adresirali problematični odnos moći između učenica i učiteljica, osigurali uključivanje različitih glasova učenica (utišanih ili kritičkih) te omogućili promjene unutar škole kao rezultat participacije učenica.

Koји су главни проблеми i izazovi na tu temu u Hrvatskoj?

Početni uvid vezan uz participaciju učenika u Hrvatskoj je da je ovo područje dobro uređeno strategijama i zakonima (Jeđud Borić i sur., 2017). Jeđud Borić i sur. (2017) daju pregled zakonskih, strateških i kurikularnih dokumenata koji se odnose na participaciju djece u obrazovnom sustavu. Njihov glavni zaključak je da su normativni temelji solidni i da postoje preduvjeti za ostvarivanje participacije djece na općoj razini i participaciji učenika na razini odgojno-obrazovnog sustava. Dakle, pravni okvir i strateški ciljevi pružaju mogućnosti za poboljšanje participacije učenika. Međutim, rezultati istraživanja (npr. Spajić-Vrkaš, 2016) pokazuju da je ono u praksi diskretno prisutno, što ukazuje na postojanje određenih izazova unutar organizacije škola i odnosa među dionicima u školi.

Jedan od važnih čimbenika koji određuju mogućnost da se čuje glas učenika i ostvari participacija učenika je školska kultura. Školska kultura uključuje stavove i uvjerenja, kulturne norme i odnose među dionicima u školi (Deal i Peterson, 1999, citirano u Spajić-Vrkaš i Horvat, 2016). Istraživanjem provedenim u hrvatskim osnovnim školama 2010. identificirano je pet tipova školske kulture u Hrvatskoj – moderna demokratska škola, škola prava i odgovornosti, škola usmjerena na njegovanje nacionalnog identiteta, responzivna škola i autoritarna škola (Batarelo i sur., 2010). Slični tipovi identificirani su i u kasnijim istraživanjima (Spajić-Vrkaš i sur., 2014; Spajić-Vrkaš, 2015; Spajić-Vrkaš, 2016). Prema Spajić-Vrkaš (2016) u hrvatskim školama imenovano je pet tipova školske kulture – škola kao demokratska zajednica učenja, škola reda i discipline, autoritarna škola, škola usmjerena na društvene teme i škola emancipacije učenika.

Ovi nalazi pokazuju da je demokratizacija škola u Hrvatskoj zanemarena i manjkava, da je proces „često invertiran i pretvoren u proces discipliniranja učenika“ (Spajić-Vrkaš i Horvat, 2016: 127), učitelji ne promiču dijalog i uglavnom

koriste metodu pitanja i odgovora, predstavnici učenika su samo formalno uključeni u proces donošenja odluka i njihovi prijedlozi nemaju težinu (Spajić-Vrkaš i Horvat, 2016). Ovi nalazi su potkrijepljeni u okviru istraživačkog izvješća u projektu POKRENI PROMJENU (Baketa i Kovačić, 2020). Učenici koji su sudjelovali u fokus grupama su tvrdili da ih se često ne sluša („vrata ostaju zatvorena“) i da se njihove pritužbe ne doživljava ozbiljno. Čak i kada djelatnici škole čuju njihove pritužbe, ne poduzimaju se konkretni koraci u rješavanju navedenog problema.

S obzirom na to da se od odgojno-obrazovnog sustava očekuje da djeci omogući pravo na participaciju, da im pruži građansku kompetenciju i osnaži ih za daljnje sudjelovanje, potrebno je uzeti u obzir ove pokazatelje. Nekoliko istraživanja (Bagić i Gvozdanović, 2015; Baketa, Bovan i Matić Bojić, 2021) o političkoj pismenosti srednjoškolaca u Hrvatskoj pokazuju da je građanska kompetencija hrvatskih učenika i dalje niska. Točnije, njihova participacija ograničena je na humanitarne akcije i volontiranje. Većina njih ne sudjeluje u javnim prosvjedima niti u predstavničkim tijelima mladih/učenika. Nadalje, uzme li se u obzir šira populacija mladih (14 – 29 godina), vidljivo je da je participacija i dalje značajno niska (Gvozdanović i sur., 2019). Prema ovom istraživanju, velika većina mladih ne sudjeluje u političkim aktivnostima na internetu, ne uključuje se u stranačke aktivnosti te ne sudjeluje u volonterskim aktivnostima i javnim prosvjedima. Ovi rezultati ukazuju na to da odgojno-obrazovni sustav ne osigurava učenicima znanja i vještine koje su im potrebne za sudjelovanje u demokratskom društvu. Također, potrebno je istaknuti da učitelji ne stječu odgovarajuće početno obrazovanje iz tog područja. Kako pokazuju Jeđud Borić i sur. (2017), na hrvatskim sveučilištima ne postoje posebni kurikulumi koji naglasak stavljuju na participaciju djece. Nadalje, čak i kada postoje dijelovi kurikuluma kojima je pokrivena participacija djece, oni su uglavnom koncentrirani na opće znanje, a manje na vještine i etiku.

Ovi uočeni nedostaci doveli su do prijedloga modela demokratske škole (Baketa i Pažur, 2017) koji uključuje demokratizaciju četiri temeljne komponente (obrazovne aktivnosti, obrazovni sadržaji, upravljanje školom, izvannastavne aktivnosti te interakcija s drugim sferama društvenog života), kao i pojedinačne korake i primjere. Osnovni cilj ovog modela bio je „povećati participaciju svih dionika unutar škole, otvoriti obrazovni proces prema učenicima i roditeljima te ojačati suradnju sa zajednicom“ (Baketa i Pažur, 2017.: 7). Među brojnim predloženim koracima model je sadržavao i specifične korake koji se odnose na – osnaživanje učenika za participaciju i suradnju, unapređenje obrazovanja nastavnika u participativnim metodama te razvoj demokratske kulture škole. Ovaj model je sveobuhvatan i predstavlja svojevrsni idealni pristup unutar postojećeg pravnog okvira. Prema tome, bez individualne pomoći i mentorstva teško je očekivati da će škole uvesti ovakvu strukturnu promjenu. To dovodi do zaključka da je potrebno pokušati implementirati postupni pristup, rješiti nekoliko važnih pitanja i pružiti individualnu pomoći odabranim školama.

PROCES (METODOLOGIJA)

Kako smo došli do smjernica za obrazovne politike?

Smjernice za obrazovne politike temelje se na zajedničkom radu tijekom dvaju skupova o obrazovnim politikama organiziranih u okviru projekta. Funkcija prvog bila je uvesti temu sudjelovanja učenica, a drugi je bio usmjeren na definiranje općeg cilja smjernica za plan djelovanja.

Prvi skup „Politike i prakse za glas učenika u odgojno-obrazovnom sustavu“ (18. svibnja 2021., online format)

Cilj prvog skupa bio je podići svijest sudionica o temi participacije učenica i važnosti uvažavanja glasa učenica u mijenjanju obrazovnih i školskih politika. Ovaj skup je bio priprema za buduće zagovaračke i ostale aktivnosti vezane uz uvođenje teme glasa učenica kao prava i njegove važnosti za relevantne dionike, dublje razumijevanje teme i važnosti promišljanja o toj temi kod promjena politika.

U cilju ostvarivanja postavljenih ciljeva, prvi dio skupa – Radionice za razvoj smjernica za obrazovne politike sastojao se od teorijskog uvoda u temu važnosti glasa učenica i podataka o postojećim politikama vezanih uz participacije učenica u zemljama projektnih partnera kao i u zemljama s visokom razinom participacije učenica. Također, predstavnice iz zemalja s visokom razinom participacije učenica su podijelile svoja iskustva i pristupe participaciji.

Drugi dio sastojao se od predstavljanja rezultata komparativnog izvješća fokusnih grupa s učenicima provedenih u partnerskim zemljama s namjerom otvaranja rasprave, postavljanja pitanja i razmijene ideja o temi.

Drugi skup „Pokreni promjenu! – glas učenika u obrazovanju kao put k otpornijem društvu“ (28. i 29. ožujka 2022. uživo u Zagrebu)

Na dvodnevnom skupu okupile su se učiteljice iz 15 škola iz Sjeverne Makedonije, Portugala i Hrvatske te kreatorice politika iz obrazovnog područja koje su razmijenile svoja iskustva u ovom projektu te razgovarale o dalnjim preporukama za jačanje glasa učenica i participacije u svojim školama i obrazovnim sustavima.

Skup je organiziran kroz nekoliko predavanja i radionica za promišljanje o temi i razvoju mogućih rješenja. Na skupu su održana dva uvodna predavanja: Pravo na participaciju: Kako postići smislenu participaciju djece? i Ranjivost i radikalizacija te predavanje o sastavničici projekta koja se odnosi na politike. Glavni cilj skupa bio je kreirati preporuke usmjerene na prevladavanje nedovoljne participacije učenica u procesu donošenja odluka u školi i upravljanje na svim razinama s posebnim naglaskom na potencijalu participacije učenica za poboljšanje uključenosti i borbe protiv negativnih učinaka neangažiranosti mladih, poput radikalizacije. Prikupljene informacije temelj su razvijenih smjernica za obrazovne politike na školskoj, lokalnoj i nacionalnoj razini koje nude preporuke za unaprjeđivanje politika.

Opći cilj smjernica za plan djelovanja

Osigurati da škole budu sigurno i osnažujuće okružje za participaciju učenika:ca.

Specifični ciljevi

1. Ojačati kompetencije odgojno-obrazovnih djelatnica:ka za participaciju učenica:ka
2. Razvijati kulturu dijaloga u školama

Preporuke

Unaprijediti postojeći okvir pedagoških kompetencija u cilju uključivanja participacije učenica:ka na temelju Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta kako bi se odgojno-obrazovnim djelatnicama pružila nova znanja i vještine vezane uz teorijske, metodičke i didaktičke pristupe. Nove kompetencije osnažile bi odgojno-obrazovne djelatnice za pružanje mogućnosti participacije učenica u svakodnevnoj nastavi te za prepoznavanje i uključivanje učenica iz ranjivih skupina.

Omogućiti trajno stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika:ca o participaciji učenica:ka i aktivnom građanstvu s ciljem upoznavanja s trenutnim problemima te suvremenim pristupima i posebno ranjivim skupinama. Planski i kontinuirani razvoj osigurava stabilan obrazovni put odgojno-obrazovnih djelatnica i osigurava da budu u tijeku s novim saznanjima i pristupima. Nadalje, osigurava im mogućnost traženja stručne podrške i podrške kolegica u vezi s osjetljivim temama te dijeljenje svojih iskustava i rješenja.

Razviti preporuke za inkluzivne i na učenike:ce usmjerene razvojne planove škola. Ove preporuke za strateško planiranje razvoja škola temeljile bi se na primjerima dobre prakse koji su se pokazali učinkovitim u razvoju kulture dijaloga. Primjeri dobre prakse i iskustvo školskih djelatnica osigurale bi da se preporuke prilagode jedinstvenom školskom okružju, učeničkim tijelima i određenim ranjivim skupinama.

Osigurati uključivanje aktivnosti koje vode učenice:i u školski kurikulum. Uključivanje učenica u razvoj školskog kurikuluma osigurava prostor za njihovu participaciju i daje im priliku da artikuliraju svoje potrebe i svoju viziju škole. Ankete i prijedlozi trebaju u obzir uzeti raznolikost učeničkog tijela i prepoznati glasove ranjivih učenica. Ovaj inkluzivni pristup potiče dijalog između učenica i djelatnica, kao i između različitih skupina učenica, čineći ga inherentnim školskoj kulturi i školskom kurikulumu.

Olakšati proces participacije učenika:ca i osigurati da od puke formalnosti postane smisleni proces, s posebnim naglaskom na vijeća učenica:ka. Kako bi se omogućilo sudjelovanje učenica i njihov razvoj, potrebno je osigurati informacije, edukaciju i raspravu između školskih djelatnica i učenica. Sljedeći korak je osigurati suradnju s lokalnom zajednicom i vidljivost intervencija škola te kreirati preporuke za lokalne i regionalne samouprave. Time bi se omogućila značajnija participacija učenica jer bi dionici razumjeli stvarnu svrhu procesa, njegovi učinci bi se proširili na šиру lokalnu zajednicu i bili bi vidljiviji drugima. Ove aktivnosti potiču dijalog unutar škole, kao i dijalog s različitim dionicima u lokalnoj zajednici.

Osigurati da škole budu sigurno i osnažujuće okružje za participaciju učenika:ca.

Specifični ciljevi	Preporuke	Aktivnosti	Vodstvo/ Dionici	Razina provedbe	Vremenski okvir/prioritet
1. Ojačati kompetencije odgojno-razovnih djelatnika:ca za participaciju učenika:ka	Unaprijediti postojeći okvir pedagoških kompetencija u cilju uključivanja u participaciju učenika:ca na temelju Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta	<p>Identificirati ključne kompetencije za uključivanje u smisleni dijalog s djecom (socijalne, emocijonalne, itd.);</p> <p>Identificirati nedostatke u segmentima participacije učenika:ca unutar postojećeg okvira pedagoških kompetencija;</p> <p>Trenutačnom okviru pedagoških kompetencija i kompetencija za aktivno građanstvo dodati segmente o kompetencijama učenika:ca za participaciju;</p> <p>Promicati kvalitetu poučavanja u participaciji učenika:ca koja uključuje svu djecu.</p>	Ministarstvo obrazovanja/ stručnjaci:kinje lokalne vlasti	Razina politika Nacionalna i lokalna	Bez odgode Kontinuirano
2. Razvijati kulturu dijaloga u školama	Razviti smjernice za uključive i na učenike:ce usmjerene razvojne planove škola.	<p>Razviti kurikulum trajnog stručnog usavršavanja učitelja:ica o participaciji učenika (vezano uz dobi i sposobnosti) i aktivnom građanstvu; Integrirati seminar stručnog usavršavanja učitelja:ica o participaciji učenika:ca u službeni sustav trajnog stručnog usavršavanja Agencije za odgoj i obrazovanje (AZOO).</p> <p>Promicati i prepoznati važnost kompetencija za participaciju učenika:ca.</p>	Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO) / Organizacije civilnog društva (OCD)	Razina škole, vijeće učenika:ca, učitelji:ce, učenicice	Bez odgode Kontinuirano

	<p>Osigurati uključivanje aktivnosti koje vode učenice:ce u školski kurikulum.</p> <p>Provesti anketu među učenicima:camo o njihovim potrebama i izazovima koje bi htjele riješiti u svojoj školi prije izrade školskog kurikuluma;</p> <p>Vijeće učenika:ca zajedno s učiteljicama analizira rezultate ankete i predlaže projekte koje vode učenice:ce;</p> <p>Integrirati ideje učenika:ca u kurikulum u obliku izvannastavnih aktivnosti, školskih projekata i/ili drugih aktivnosti;</p> <p>Promicati pozivati učenike:ce da budu dio aktivnosti ili iste vode uz potporu škole od početka školske godine.</p>
	<p>Olagšati proces participacije učenika:ca i osigurati da od puke formalnosti postane smisleni proces, s posebnim naglaskom na vijeća učenika:ca.</p> <p>Organizirati internu predavanje i/ili obuku o participaciji učenika:ca za školske djelatnike:ce i ravnatelje:ice škole;</p> <p>Osigurati kontinuirane rasprave o poboljšanju participacije učenika:ca u školi, među djelatnicima:cam a i među učenicima:cam, posebice unutar vijeća učenika:ca;</p> <p>Provoditi kontinuirano anketiranje učenika:ca o potrebama i problemima s kojima se suočavaju (osobito prije izrade školskog kurikuluma);</p> <p>Na temelju anketa, informirati učenike:ce o problemima ranjivih skupina i potaknuti pripadnice ranjivih skupina na sudjelovanje u vijećima učenika:cc;</p> <p>Osigurati kontinuirano informiranje učeničke populacije o rezultatima ankete i uvažavanje njihovih komentara;</p> <p>Planirati i provoditi vidljivost školskih intervencija kako bi se osigurala participacija učenika:ca;</p> <p>Izraditi smjernice za suradnju škole s lokalnom zajednicom kako bi se osigurala participacija učenika:ca u procesima donošenja odluka vezanih uz djecu i školu;</p> <p>Razviti preporuke za lokalne i regionalne samouprave za smislenu participaciju djece u procesima donošenja odluka i politika vezanih uz djecu.</p>

POPIS LITERATURE

Bagić, D. i Gvozdanović, A. (2015). Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Hrvatskoj. Istraživački izvještaj. Zagreb: GOOD inicijativa, GONG i Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. <http://goo.hr/wp-content/uploads/2015/09/ISTRA%C5%BDIVANJE-POLITI%C4%8CKE-PISMENOSTI-U%C4%8CENIKA-ZAVR%C5%A0NIH-RAZREDA-SREDNJIH-%C5%A0OKOLA.pdf>

Baketa, N. i Pažur, M. (2017). Model demokratske škole. U: Bajkuša, M., Baketa, N., Pažur, M. i Šalaj, B. (ur.), *Prema demokratskoj školi*. Zagreb: GOOD inicijativa i Forum za slobodu odgoja, 4-16

Baketa, N., Bovan, K. i Matić Bojić, J. (2021). *Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj: istraživački izvještaj za 2021. godinu*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

Batarelo, I., Čulig, B., Novak, J., Reškovac, T. i Spajić-Vrkaš, V. (2010). *Demokracija i ljudska prava u osnovnim školama: teorija i praksa*. Zagreb: Centar za ljudska prava.

Yamashita, H., Davies, L. i Williams, C. (2010). Assessing the benefits of students' participation. U: S. Cox, S., Dyer, C., Robinson-Pant, A. i Schweisfurth, M. (ur.), *Children as Decision-makers in Education: Sharing Experience Across Cultures*. London: Continuum International Publishing Group, 99-106.

Gvozdanović, A., Ilišin, V., Adamović, M., Potočnik, D., Baketa, N. i Kovačić, M. (2019). Istraživanje mladih u Hrvatskoj 2018./2019. Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung.

Jeđud Borić, I., Miroslavljević, A., Koller-Trbović, N., Širanović, A., Car, S. i Kušević, B. (2017). Poštujmo, uključimo, uvažimo – Analiza stanja djeće participacije u Hrvatskoj. UNICEF. Zagreb.

Robinson, C. i Taylor, C. (2007). Theorizing student voice: Values and perspectives. *Improving schools*, 10(1), 5-17.

Spajić-Vrkaš, V. (2015). *(Ne)moć građanskog odgoja i obrazovanja: objedinjeni izvještaj o učincima eksperimentalne provedbe kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja u 12 osnovnih i srednjih škola (2012./2013.)*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.

Spajić-Vrkaš, V. (2016). Stavovi učenika i nastavnika o školskoj kulturi kao kontekstu provedbe i rezultatima provedbe građanskog odgoja i obrazovanja: kvantitativna analiza, U: Pažur, M. (ur.), *Rekonstrukcija građanskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj: koncept, institucije i prakse*. Zagreb. Mreža mladih Hrvatske, 77-123.

Spajić-Vrkaš, V. i Horvat, M. (2016). Participativna demokracija, učenje za aktivno građanstvo i školska kultura. U: Kovačić, M. i Horvat, M. (ur.), *Od podanika do građana: razvoj građanske kompetencije mladih*. Zagreb. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 111 – 152.

Spajić-Vrkaš, V., Rajković, M. i Rukavina, I. (2014). *Eksperimentalna provedba kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja: Istraživački izvještaj*. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske.

United Nations (1989) Convention on the Rights of the Child. General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989 entry into force 2 September 1990.

**START THE
CHANGE!**

www.startthechange.net